

ROMAN ÇOCUKLARIN OKULA DEVAMSIZLIK NEDENLERİ VE BU DURUMUN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Elif MERCAN UZUN¹, Eda BÜTÜN²

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fak. İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD

² Milli Eğitim Bakanlığı Havza Halk Eğitim Merkezi

ÖZET

Eğitim yoluyla bireylere yeni beceriler kazandırılabilmesi, eğitimin bireylerin davranışlarında istendik yönde davranış değişikliği meydana getirilebilmesi için bireyin eğitim sistemine devamlı olarak katılımının sağlanması gerekmektedir. Çeşitli nedenlerle eğitim sürecinin aksamaması durumu okula devamsızlık olarak adlandırılmaktadır. Ülkemizde Romanlar arasında okula devamsızlığın büyük bir sorun olduğu söylenebilir. Okula devamsızlık düşük akademik başarı, okula uyum ve okul bırakma gibi sorunları beraberinde getirmekte ve Romanlar eğitim sisteminin dışında kalmakta ya da eğitim sürecinde başarısız olmaktadır. Akkan, Deniz ve Ertan (2011) Roman çocukları arasında okulu bırakma oranının yüksek olduğunu, devamsızlığın sıkça görüldüğünü ve çocuklar üst sınıflara geçseler bile okula yazma bilme oranlarının düşük olduğunu belirtmektedir.

Amaç. Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitimde ve ilkokulda Roman çocuklarının okula devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi ve devamsızlığın çocuk üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesidir.

Gereç ve Yöntem. Çalışma nitel desende tasarlanmış ve benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada Roman mahallelerinde çalışan 15 okul öncesi ve ilkokul öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Bulgular. Araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsinin okula devamsızlık yapan öğrencilerden şikâyetçi olduğu, her sınıfta sürekli devamsız öğrenciler olduğu ve öğrencilerin özellikle ilkbahar ve yaz aylarından sonra devamsızlık durumlarının daha da arttığı görülmektedir. Katılımcılar devamsız öğrencilerin derslerinden geri kaldıklarını, sınıf seviyesinin oldukça gerisinde olduklarını ve bunlara paralel olarak motivasyonlarını kaybettiklerini ve mesleki tükenmişlik yaşadıklarını vurgulamaktadırlar.

Sonuç. Roman öğrencilerin bulunduğu okullarda ciddi boyutlarda devamsızlık sorunu olduğu, maddi imkânsızlıklar nedeniyle okul öncesi eğitim alamadıkları, ailelerin çocukların eğitim durumlarıyla yeterli kadar ilgilenmedikleri ve eğitim olarak çocuğun iyi bir noktaya gelemeyeceği inancı nedeniyle okula devam etmedikleri saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Okula devamsızlık, roman öğrenciler, okula devamsızlığın etkileri

1. GİRİŞ

Eğitim bireylerde istendik yönde davranış değişikliği amaçlayan bir süreçtir. Bireylere eğitimin informal şekilde verildiği kurum aile iken sistematik ve belirli ilkelere dayalı, formal şekilde verildiği kurum ise okuldur. Eğitim ilk çağlardan itibaren var olan bir kavram olmasına rağmen eğitimin sistematik bir hal alması 1900'ü yılları bulmaktadır. 1900'ü yıllarda gerçekleşen ekonomik gelişmelerle birlikte okullaşmanın önemi fark edilmiş ve devlet tarafından bireylerin okullaşması desteklenmeye başlamıştır. Gelişen teknoloji ve sanayi nitelikli elemana olan ihtiyacı arttırmış, bu durum eğitime devlet desteğini hızlandırmıştır. Özellikle ekonomik gelişme ve okullaşma arasındaki paralellığe yönelik destekleyici çalışmaların ortaya çıkması eğitimin yaygınlaşmasında önemli etkenlerden biri olmuştur. (Stevens ve Weale, 2003). Eğitimin toplumda benimsenip değer görmeye başlaması ise mikro ekonomik gelişmelerle gerçekleşmiştir. Eğitim sonucunda bireylerin iyi bir meslek sahibi olabileme imkânı özellikle tarım toplumlarında bireylerin içinde buldukları şartları değiştirmek için bir fırsat olarak görülmüştür. İyi

eğitim alan bireylerin daha iyi gelirli işlerde çalışması, daha eğitimsiz bireylerin ise daha düşük ücretli işlerde çalışması eğitimi çok daha değerli bir hale getirmiştir. Bu durum bireylerin, okulun ekonomik ve bireysel gelişimlerine olan katkılarını fark etmelerini, eğitime olan katılımın artmasını ve bireylerin okulda harcadıkları zamanı zaman kaybı olarak değerlendirmelerinin önüne geçmiştir (Mincer, 1974; Mora, 1997; Murphy ve Welch, 1989).

Geçen zaman içinde devletin eğitime verdiği önem “zorunlu eğitim” kavramının ortaya çıkması ile daha da gözler önüne serilmiştir. Bireyler açısından bakıldığında ise ebeveynlerin çocuklarının daha iyi şartlarda eğitim almasına yönelik çabaları özel okullar, dershaneler gibi kurumların ortaya çıkmasına ya da hızla çoğalmasına neden olmuştur. Bu değişimler ve gelişmeler sonucunda eğitim artık bir sektör haline gelmiştir.

Dünyada ve ülkemizde tüm bu gelişmeler yaşanırken halen okula devamsızlık ve okul bırakma ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle zorunlu eğitim ile birlikte öğrencinin eğitim sisteminden ayrılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Öğrencilerin okulu bırakmasının en ciddi ön habercilerinden biri olan devamsızlık faktörü bu noktada önem kazanmaktadır. Öğrencilerin devamsızlığı bir alışkanlık haline getirmesi önlem alınması gereken bir işaret olarak görülmektedir. Ayrıca erken yaşlarda sıklıkla devamsızlık yapılması öğrencinin okul başarısını da olumsuz etkilemekte, aldıkları eğitimin kalitesinin düşmesine neden olmakta ve ilerleyen dönemler için telafisi zor olumsuzluklara neden olmaktadır (Malcolm, Wilson, Davidson, Kirk, 2003; Mora, 1997; Zorc, O’Reillu, Matone, Long, Watts ve Rubin, 2013). Malcolm ve diğerlerine (2003) göre devamsızlığın bir alışkanlık haline gelmesi okul iklimini de olumsuz etkilemektedir. Sürekli devamsızlık yapan öğrenciler diğer öğrencilere kötü örnek ve özendirici olmaktadır. Ayrıca devamsızlık yapan öğrenciler sınıfa geri döndüklerinde özellikle aşamalık gösteren konuları kavramakta güçlük çektikleri için başarısız olmakta, bu durum da öğretmenin motivasyonunu düşürmektedir. Aynı zamanda başarısızlık öğrencinin okula karşı olan tutumunu daha da olumsuz yönde etkileyerek devamsızlık süresini arttırabilmekte hatta sınıf ortamını huzursuz edici davranışlar göstermesine neden olabilmektedir. Öğretmen öğrencinin başarısız olduğu konuları tamamlama çabasına girdiğinde ise hem zaman hem de enerji kaybı yaşamaktadır. Bu nedenle devamsızlık önce kaynağı belirlenmesi sonrasında ise gerekli önlemlerin alınması gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devamsızlık, Kearney (2008) tarafından mazeretli ya da mazeretsiz şekilde okula devam etmeme şeklinde tanımlanırken, Blandul (2012) tarafından mazeret ya da öğretmenin bilgisi dışında kısa ya da uzun zaman süresince okula devam etmeme şeklinde tanımlanmıştır. Kearney (2004) ve Malcolm ve diğerleri (2003) mazeretli devamlılığı basit hastalık ya da yaralanmalara bağlarken mazeretsiz devamsızlıklara çok daha önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu tür devamsızlıkların çevresel, sosyal, psikiyatrik nedenleri olabileceğini belirtmektedirler. Devamsızlığa neden olan faktörler genel olarak incelendiğinde ise karşımıza üç başlık çıkmaktadır:

Ailevi nedenler: Devamsızlığa neden olan ailevi nedenler ailenin bulunduğu sosyo-ekonomik şartlardan kaynaklanabildiği gibi ailenin aşırı korumacı tavrından da kaynaklanabilmektedir. Aileler çocukları özellikle kırsal bölgelerde tarlada çalışmak için ya da evdeki diğer kardeşlerinin bakım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dönemsel olarak

okula göndermemektedir (Beegle, Dehejia ve Gatti, 2004; Lovejoy, 1923; Machado, Milcent ve Huguenin, 2013). Ailevi olarak düzenli bir yaşama sahip olmayan, sürekli yer değişikliği yapan ya da eğitim sürecinde aile desteği alamayan çocukların devamsızlık sürelerinin çok daha uzun olduğu görülmektedir. Buna karşın daha eğitilmiş ebeveynler çocuklarının devam durumlarını daha dikkatli takip etmekte, bu tip ebeveynlerin çocukları daha az devamsızlık yapmaktadır (Huguenin, 2013; Machado, Milcent, Malcolm, Wilson, Davidson ve Kirk, 2003; McCray, 2006; Zorc ve diğerleri, 2013). Ailevi nedenlerin diğer bir sebebi ise ailenin aşırı korumacı davranması olarak görülmektedir. Çocuk okul ortamında dışlanıyorsa, herhangi bir tehdit altındaysa ya da zorbalık görüyorsa aile bununla başa çıkamadığı durumlarda çözümü çocuğu okula göndermemekte bulmaktadır (McCray, 2006).

Sağlık kaynaklı nedenler: Çeşitli hastalıklar öğrencilerin okula devamsızlığında önemli bir etkidir. Özellikle astım gibi kronik hastalıkları olan öğrencilerin devamsızlık oranının çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Kronik hastalıklar konusunda dikkat çekici diğer bir husus ise gelişmiş ülkelerde kronik rahatsızlıkları olan öğrencilerin devamsızlık oranı daha düşük iken gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde kronik rahatsızlıkları olan öğrencilerin devamsızlık oranlarının yüksek olmasıdır. Yapılan çalışmalarda sosyo-ekonomik olarak daha geri olan toplumlarda sağlık hizmetlerine ulaşımın zor olması ya da doğal çevrede bireylerin sağlığını olumsuz etkileyecek durumlara karşı yeterli önlem alınmaması nedeniyle çocukların çok daha sık sağlık problemleri yaşadıkları ve devamsızlık yaptıkları görülmüştür. Özellikle okul gibi kalabalık bir ortamda hijyen kurallarına uyma ya da hijyenik bir ortam sağlanması güçleştiği için öğrenciler çok daha sık hasta olmakta ve devamsızlık yapmaktadırlar (Agaku, Olutola, Adisa, Obadan ve Vardavas, 2015; Bonilla, Kehl, Kwong, Morphew, Kachru ve Jones, 2005; Houghton, Gleeson ve Kelleher, 2003; Martinez ve diğerleri, 2014; Nandrup-Bus, 2009).

Okul kaynaklı nedenler: Öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmelerinin nedenlerinden biri okul değişikliğidir. Öğrenciler okul değiştirdikten sonra okula karşı olumsuz tutum geliştirmekte ve okula devamsızlık oranı artmaktadır. Özellikle sürekli yer değişikliği yapan öğrencilerin okul devamsızlıklarının çok daha yüksek olduğu bilinmektedir (Zorc ve diğerleri, 2013). Anksiyete, ayrılma fobisi, sosyal fobi, depresyon, internet bağımlılığı gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıkları olan çocukların da okula karşı olumsuz tutum geliştirdikleri bilinmektedir. Özellikle bu tür psikolojik sorunları olan öğrencilerin devamsızlık durumları öğrencinin okulu bırakmasının ön habercisi olarak görülmektedir. Psikolojik sorunları olan öğrencilerin devamsızlık durumlarının dikkatli şekilde gözlenmesi önleyici işlemleri kolaylaştırmaktadır (American Psychiatric Association, 1994; Austin ve Totaro, 2011; Burton, Marshal, Chisolm ve Freidman, 2013; Egger, Costello ve Angold, 2003; Kearney, 2008; King ve Bernstein, 2001).

Öğrencilerin okula olumsuz karşı tutum geliştirerek devamsızlık yapmalarının diğer bir nedeni ise bulunduğu toplulukta kabul ya da destek görmemeleri ve olumsuz tutumlarla karşılaşmalarıdır. Eğer öğrenci okulda öğretmenler ya da arkadaşları tarafından dışlanıyorsa ya da zorbalık gibi olumsuz davranışlara maruz kalıyorsa okula gitmekte isteksizleşmektedir (Malcolm ve diğerleri, 2003). Ayrıca öğrencinin okul ortamını “sıkıcı” bulması devamsızlık nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Öğrenciler okulu sıkıcı buldukları için okula gitmek istememekte ve devamsızlık yapmaktadırlar. Bu durumun sıklaşması öğrencinin başarısını düşürdüğü için okul daha zor bir hal almakta öğrencinin

isteksizliği daha da artmaktadır (Malcolm ve diğerleri, 2003). Öğrenci devamsızlığına neden olan okul kaynaklı diğer bir durum ise öğretmenlerin sıklıkla izin kullanması, rapor alması ya da geç kalmasıdır. Sıklıkla izin kullanan öğretmenlerin öğrencilerinin devamsızlık oranlarının diğer öğrencilere göre daha fazla olduğu belirtilmektedir (Banerjee, King, Orazem ve Paterno, 2012).

Devamsızlıkla ilgili nedenler incelendiğinde pek çok farklı etken ile karşılaşılmaktadır. Bu nedenle sorunun çözümü hakkında yeterli verilerin toplanması gerekmektedir. Ülkemizde Roman öğrenciler arasında okula devamsızlığın büyük bir sorun olduğu söylenebilir. Okula devamsızlık düşük akademik başarı, okula uyum ve okul bırakma gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu durum Romanların eğitim sisteminin dışında kalmasına ya da eğitim sürecinde başarısız olmasına neden olmaktadır. Akkan, Deniz ve Ertan (2011) Roman çocukları arasında okulu bırakma oranının yüksek olduğunu, devamsızlığın sıkça görüldüğünü ve çocuklar üst sınıflara geçseler bile okula yazma bilme oranlarının düşük olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmanın amacı eğitim sisteminin ilk aşamaları olan okul öncesi eğitimde ve ilkokulda Roman çocuklarının okula devamsızlık nedenlerinin ve devamsızlığın çocuk üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesidir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2. 1. *Araştırma deseni*: Bu çalışmada, Roman öğrencilerin okula devamsızlık yapma nedenlerini, okullarda devamsızlığın önüne geçmek için neler yapıldığını ve okula devamsızlığın öğrenciler üzerindeki etkisini gözler önüne sermek için nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, Roman öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri üzerine odaklanma ve katılımcılara okula devamsızlık olgusu hakkında yaşadıkları deneyimleri anlatma imkanı sunduğu için seçilmiştir (Creswell, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

2. 2. *Çalışma grubu*: Bu çalışmada okula devamsızlık olgusu hakkında detaylı bilgi edinebilmek için amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde temel amaç, küçük ve benzeşik bir örnekleme belli alt grupları derinlemesine çalışmaktır (Patton, 2014). Bu çalışmanın çalışma grubunu Roman mahallelerindeki ilkokullarda çalışan 15 okul öncesi ve ilkokul öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada farklı sınıf düzeylerindeki okula devamsızlığı ortaya koyabilmek için 3 okul öncesi öğretmeni, 3 birinci sınıf, 3 ikinci sınıf, 3 üçüncü sınıf ve 3 dördüncü sınıf öğretmeni ile görüşülmüştür.

2. 3. *Verilerin toplanması*: Bu çalışmada veri toplamak amacıyla olgubilim çalışmalarında veri toplamak için genellikle kullanılan görüşme tekniği kullanılmıştır (Creswell, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Derinlemesine bilgi edinme ve esnek sorular sorma imkanı sağladığı için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir (Merriam, 2013). Görüşme soruları yapılan alan yazın incelemesinden ve sınıf öğretmenleriyle yapılan informal görüşmelerden yararlanılarak hazırlanmış ve bir alan uzmanına inceltirilmiştir. Görüşme sorularının ön uygulaması araştırmaya katılan öğretmenlerin dışında bir okul öncesi ve bir sınıf öğretmeniyle yapılmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin çalıştıkları okullarda, önceden belirlenen saatlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama olarak 25-45 dakika arasında sürmüş ve eş zamanlı olarak katılımcıdan izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, ..., Ö15 şeklinde kodlanmıştır.

2. 4. *Verilerin analizi*: Roman öğrencilerin okula devamsızlıkları ve bu durumun çocukların okul ile ilişkisine etkisine yönelik öğretmen görüşlerinin analizinde nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bunun için öncelikle görüşmeler yazılı ortama aktarılmış ve verilerin kodlanması yapılmıştır. Verilerin kodlanması aşamasında tüm veriler kodlanmış, bir kod listesi oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlardan yola çıkılarak, belirli temalar tespit edilmiş ve veriler temalara göre yeniden düzenlenmiştir. Araştırmada katılımcıların söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılarak bulgular açıklanmakta ve Roman öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri ve bunun sonuçları arasındaki ilişkiler ortaya koyulmaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde bulgular belirlenen ana ve alt temalar çerçevesinde gerekli yerlerde öğretmen görüşlerinden alıntılar yapılarak sunulmuştur. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Roman öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri ve bu devamsızlığın çocuklar üzerindeki etkileri ana temaları etrafında organize edilmiştir.

3. 1. *Roman öğrencilerin okulda devam durumları*. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin hepsinin okula devamsızlık yapan öğrencilerden şikâyetçi olduğu, her sınıfta sürekli devamsız öğrenciler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu öğrencilerin sosyal aktivitelere katılma konusunda son derece istekli olması ortaya çıkan diğer bulgular arasındadır. Ancak bu etkinlikler tamamlandıktan sonra öğrencilerin okula devamsızlık yapmaya devam etmeleri dikkat çekicidir.

Sınıfta 33 öğrenci kayıtlı 11 öğrenci okula devam ediyor. Hiç 33 öğrenciyi bir arada göremedim (Ö1).

Okula devam etme konusunda çok isteksizler ama bir tiyatro, eğlence olunca hepsi gelmek istiyor (Ö4).

Benim bir günlük öğrencilerim oldu. Yani çocuğu sadece yılda bir kere gördüm (Ö6).

Çocuk günlerce gelmiyor. Gezi olduğunu duyuyor o gün tam kadro sınıftalar (Ö9).

Aylarca okula gelmeyen öğrencilerim var. Ancak 23 Nisan gösterisine katılmak için okula geliyorlar; gösteri sonrası yine yoklar (Ö12).

Aileler sosyal aktivitelerin yanı sıra maddi yardım söz konusu olunca da devamsızlık konusunda hassasiyet göstermektedirler. Ailelerin okul ya da kaymakamlık gibi kurumlardan yardım alabilmek için çocuklarını bir süre okula gönderdiklerini fakat yardım almaya başladıktan sonra öğrencinin okula devamsızlık süreci başladığını katılımcılar biri “*Mesela kaynaştırma öğrencilerimiz var rapor almak için okula belirli bir süre getiriyorlar. Maaş almaya başlayınca bir daha uğramıyorlar (Ö10).*” şeklinde açıklamaktadır.

3. 2. *Roman öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri.* Yapılan görüşmeler incelendiğinde Roman öğrencilerin devamsızlık yapmasında pek çok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Katılımcılar öğrencilerin özellikle ailevi ve çevresel nedenlerden kaynaklı olarak okula devam etmediklerini ve belirli dönemlerde devamsızlığın giderek arttığını belirtmektedirler. Yapılan görüşmelerde Roman öğrencilerin özellikle ilkbahar ve yaz aylarından sonra devamsızlık durumlarında daha da artış gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Romanların ilkbahar ve yaz döneminde buldukları çevrede kendilerine has eğlenceler düzenledikleri ve öğrencilerin de bu eğlencelere katılma isteği nedeniyle okulu ihmal ettikleri görülmektedir.

Bu insanlar keyif için yaşıyorlar. Dışarıdan bir müzik sesi gelse okulu falan unutup koşarlar (Ö3).

Çok sudan sebeplerle devamsızlık yapıyorlar. Keyfe keder hareket ediyorlar(Ö5).

Mayısın 2. Haftasından sonra bizde öğrenci olmaz hocam... Havalar ısınıyor, semaverleri, kilimleri alıp kaldırımlarda gece yarısına kadar oturuyorlar, eğleniyorlar. Bir öğrencimin velisine çocuğu gece sokağa gönderme dedim bu kez veliye baskı yapıyorlarmış,” Sen bizden utanıyor musun?” diye (Ö10).

Yaz gelene düşünler eğlenceler başlıyor. Sabaha kadar eğlenince kalkıp okula gelemiyorlar (Ö13).

Öğretmenler, ailelerin çocukları maddi destek sağlamak amacıyla okula göndermediklerini, ailede hem anne hem baba çalışınca çocuğun diğer kardeşlerinin sorumluluğunu üstlendiği bu nedenle okula gidemedikleri belirtmektedirler. Ayrıca ailelerin maddi imkânsızlıklardan yakındıkları gözlemlense de aslında yapılan görüşmelerde çocuklarının eğitimini yeterince önemsemedikleri ortaya çıkmıştır. Verilen yanıtlardan bazılarında neredeyse öğrencilerin fırsat buldukça okula gittikleri görülmektedir. Ailelerin ve öğrencilerin birçoğunda okulun günlük hayatın bir parçası olmadığı anlaşılmaktadır.

Samsun'daki temizliğe giden kadınların %90'ı Roman. Sabah erkenden çıkıyorlar. Çocuk okula gitmiş gitmemiş haberi yok ki. Eve gelince de koca evi temizlemiş, çocuğuna zaman ayıramıyor. Bunlar ortalıkta büyüyen kayıp bir nesil (Ö1).

Bir öğrencim var saat 10'dan önce gelmez. Çocuk da kalkmıyor ailesi de kalkmıyor, üşeniyorlar (Ö7).

İnsanoğlunun fitratında rahatlık var. Bunlar da rahat tipler, okula gelmek onların rahatını bozuyor. Çocuk sabah okula geliyor. Anne 10.00'da gelip gezmeye gideceğim diye çocuğu okuldan alıyor (Ö11).

Maddiyatı bahane ediyorlar ama okul idaresini okul öncesine aidat alınmaması konusunda ikna ettim. 15 öğrenci buldum. Sadece 5 tanesi devam etti (Ö15).

Görüşmelerde dikkat çekici bulgulardan biri de Roman ailelerin ve öğrencilerin hayata yönelik beklentilerinin olmamasıdır. Verilen yanıtlarda ailelerin ve çocukların, okulun kendilerine verebileceği bir şeyin olmadığı düşüncesinin baskın olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birinin buldukları çevrede kendilerine örnek olacak bir modelin olmaması olduğu verilen yanıtlarda açıkça görülmektedir.

Bu insanlar kendilerini 2. sınıf insan olarak görüyorlar; dışlanmış hissediyorlar. Hiç irmağın diğer tarafını hayal edemiyorlar. Bizi insan yerine koyup konuşan bir siz varsınız diyorlar (Ö3).

Ailelerin belirli bir hedefi yok. Dolayısıyla günübürlük yaşıyorlar. Gelecek kaygıları yok. Gelecek kaygıları olmadığı için bugün okula geldiysem yarın da devam etmeliyim mantığı yok (Ö4).

Topluluk olarak [Romanlar] birbirlerine çok kenetlenmişler... Dışarıdan bir sistemin içine dâhil olmak istemiyorlar (Ö6).

Normal insanlar okulu basamak olarak görüyorlar hedeflerine ulaşmak için ama bu insanların hedefleri yok (Ö8).

Çocukları içinde buldukları çevrede onlara model olacak, hedef olarak koyabilecekleri örnekler yok. Bu nedenle okulu önemsemiyorlar (Ö9).

Verilen yanıtlarda dikkati çeken diğer bir konu ise öğrencilerin birbirlerinden model alma davranışının çok yoğun olarak ortaya çıkmasıdır. Öğrencilerden bir ya da birkaç tanesi okula gelmeyip herhangi bir olumsuzluğa maruz kalmadıkça bu davranış sınıfın diğer üyeleri tarafından taklit edilmekte ve devamsız öğrenci sayısı artmaktadır.

Grup olarak birbirlerine çok düşkün oldukları için birbirlerini örnek alıyorlar. "Ahmet gelmedi, Mehmet gelmedi ben de gelmesem ne olur?.." diye düşünüyorlar. Çünkü bir yaptırım yok (Ö2).

Hiçbir yaptırım yok. Eğer yaptırım uygulansa birkaçına ve vazgeçilmese hepsi tıptış tıptış gelir (Ö3).

Çocuklar okula gelmiyor ve herhangi bir ceza yaptırımı yok, okulu geçmeye devam ediyorlar, sorun yaşanmıyor, bir şey olmuyor. "Ben niye gideyim ki o zaman?" mantığı oluşuyor (Ö12).

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin özellikle ilkbahar ve yaz aylarında daha çok devamsızlık yaptıkları, bazı çocukların çalıştıkları ya da çalışmaya giden anne ya da babanın yerine evdeki diğer çocuklarla ilgilendikleri, hayata yönelik beklentilerinin olmaması nedeniyle okula devamsızlık yaptıkları söylenebilir.

3. 3. *Okula devamsızlığın çocuk ve öğretmenler üzerindeki etkileri:* Araştırmada elde edilen bulgularda iki önemli nokta dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki okula devam etmemeleri nedeniyle öğrencilerin derslerden geri kalarak başarısız olmaları, ikincisi ise öğretmenlerin çalışmalarının karşılığını alamadıklarını düşündükleri için mesleki tükenmişlik yaşamalarıdır.

Katılımcılar, çocukların okula düzenli devam etmemeleri nedeniyle derslerinden geri kaldıklarını, sınıf seviyesinin oldukça gerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Eğitim-öğretim sürecinin ileriki basamaklarında olan öğrencilerin bile temel bilgilerden yoksun oldukları verilen yanıtlardan anlaşılmaktadır. Bu sorunun ilerleyen eğitim basamaklarında daha da büyüyerek öğretmenlerin karşısına çıktığı görülmektedir.

Liseye geçip okuma yazma bilmeyen o kadar çok öğrenci var ki...(Ö3)

Öğrencilerimden birisi hala birden sonra beş geliyor sanyor. Çünkü aradaki haftalarda hiç okula gelmedi (Ö4).

Çocuk günlerce okula gelmiyor, daha sınıf arkadaşını, beni tanımıyor. Sınıfta nasıl davranılacağını bilmiyor. Ben onu eğitmeye, şekle sokmaya çalışınca da okula gelmiyor (Ö6).

Öğretmen olarak bizler çok yıpranıyoruz. Okuma yazma bilmeyenler var. Okuma yazmadan geçtim onların sınıf içinde konuşmalarını, hareketsiz kalmalarını sağlamak için bir o kadar çok emek istiyor ki (Ö7).

Bazen çocuk o kadar geç geliyor ki ben mihver dersleri bitirmiş, serbest etkinliğe resme müziğe geçmiş oluyorum. Bu sefer de bilgi olarak hiçbir şey öğrenemiyor (Ö11).

Okul başlayalı 4 ay oldu hala çizgi çalışması yaptırdığım öğrencim var. Çocuk 2-3 haftada bir gün okula geliyor. Onda da öğleden sonra kaçıyor (Ö13).

Çocuk günlerce okula gelmiyor. Sonra sınıfa geldiğinde konuları anlama konusunda sıkıntı yaşıyor, yine kaçıyor (Ö14).

Diğer bir önemli nokta ise öğretmenlerin motivasyonlarını kaybetmeleri ve mesleki tükenmişlik yaşamalarıdır. Öğretmenler en çok öğrencilerinin akademik başarılarının düşük olmasından ve bu konuda herhangi bir çaba göstermemelerinden yakınmaktadırlar. Ayrıca öğretmenler, devamsız öğrencilerin konu eksiklerini tamamlamak için ciddi bir zaman kaybı yaşadıklarını vurgulamaktadırlar.

Sürekli devamsızlık yaptıkları için konuları eksik. Bunları tamamlamaya kalkınca da zaman yetmiyor (Ö2).

benim moralim, sinirim çok bozuluyor. İl içi tayin isteyeceğim çıkmadı, inşallah norm kadro fazlası olurum çünkü burada verdiğim hiçbir şeyi alamıyorum. Yaptığım işten zevk almıyorum, zevk almayınca da bu işi yapamayacağımı düşünüyorum (Ö5).

Burada kendimizi dışlanmış gibi hissediyoruz. Okulun imajı yerlerde (Ö8).

Bazıları var ki duvara anlatsam, konuşsam duvar dile gelir...(Ö9)

Kendime bakıyorum, arkadaşlarıma bakıyorum hepimizin tükenmişlikleri had safhada. Verdiğimiz emeğe yazık (Ö10).

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle okula devamsızlık olgusunun öğrencinin yanı sıra öğretmeni de olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Öğrencinin özellikle akademik başarısı etkilenirken öğretmenin motivasyonu okula devamsızlıktan etkilenmektedir.

3. 4. *Devamsızlığa yönelik önlemler:* Araştırmaya katılan katılımcılar öğrencilerin okula devamsızlıklarının önüne geçmek için farklı şeyler yaptıklarını dile getirmektedirler. Bazı katılımcılar kendilerinin çabasıyla ileri gidilemeyeceğini, bu çabaların yanı sıra devletin buna göre politikalar izlemesi gerektiğini ve devamsızlıkların önüne geçmek için ailelere çeşitli yaptırımların uygulanması gerektiğini belirtmektedirler.

Bu konuyla ilgili devlet politikası gerekli. Çalıştay düzenlendi ancak devamı gelmedi. Bunun devamı gelmeliydi. Devletin de bu sorunla baş edecek politikaları olmalı (Ö2).

Önceki yıllarda da devamsızlık yapan öğrencilere mektuplar gönderiyorduk. Bunun sonucunda ceza kesilecek sizlere diyoruz (Ö9).

Devamsızlık mektupları gönderiyoruz. Her gün 10 lira kesilecek ve bunu topladığımız zaman çok büyük bir miktar yapıyor ama ne oluyor biliyor musunuz? Geçen yıl gittik biz mahkemeye, hâkimin karşısında saatlerce bekledik ifademiz alındı. Aileye uygulanan 500 liralık ceza 50 liraya indirildi. O da kaymakamlık tarafından ödendi o da yanımıza kar kaldı (Ö11).

Aile ile görüşmeler yapıyoruz ancak yaptırım olmadığı için işe yaramıyor (Ö12).

Katılımcılar okulda farklı projeler gerçekleştirerek öğrencileri okula çekmeye çalıştıklarını dile getirmektedirler. Bu projelerden bazılarından kısa süreli sonuçlar alınsa da uzun süreli etkili olmadığı görülmesine rağmen yeni projeler ile öğrencileri okula kazandırmaya çalışmaları dikkat çekici bir bulgudur.

Hiç devamsızlık yapmayanlara geçen yıl kıyafet, ayakkabı yardımları yapıldı. Ama gelmeyen yine gelmedi (Ö7).

Okula çeşitli hayvan aldık belki sevip gelirler diye ama fayda etmedi (Ö8).

Yeni bir projeye başlıyoruz. Okulda çocuklara sabah kahvaltısı vereceğiz. Belki yemek için okula gelirler diye umuyoruz. Çünkü çocuklarda yemek kültürü yok. Mahalle arasında satılan bir liralık döneri yemek sanıyorlar (Ö10).

Bizim okulumuz geçen yıl tam gündü. Yemekten sonra çocuklar eve gidince gelmiyor diye öğle arasını kaldırdık ancak bu kez çocuklar tam gün gelmemeye başladı. Geçen yıl kaymakama bunun için bir ton dil döktük bu yıl da kaldırmak için dil döktük (Ö15).

Katılımcılardan biri çocukların her konuda model alabilecekleri bireylere ihtiyaç duyduklarını, uygun modeller olduğu zaman öğrencilerin davranışlarında da değişiklik olabileceğini şu şekilde dile getirmektedir:

Ben bunların içlerinden birisini örnek alsınlar diye bir doktor bir avukat falan çok

aradım. Devlet opera balesinde bir kemancı bulduk. Kemancının çocuğu da meğer bizim okuldaymış ve çocukta devamsızlıktan tutun da disiplinsizliğe, tembelliğe kadar her şey var. Sonra adam çocuğunu başka okula aldı. Eve gelmiş bir gün çocuk defterine ütü yapıyor. Nedenini sorunca da “bir tek benim defterim böyle kırışık herkesin defteri çok düzgün” demiş (Ö5).

Katılımcılar, öğrenci devamsızlığının önüne geçmek için farklı uygulamalar ve projeler gerçekleştirmektedirler. Tüm bu çabalara rağmen istenilen sonuca bir türlü ulaşamadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar dikkatle incelendiğinde çok farklı alanlarda, çocukları ve aileleri okula çekmeye yönelik oldukları görülmektedir.

TARTIŞMA

Eğitim bireyin hayatını şekillendirmesinde önemli bir adım ve fırsattır. Bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirebilmek bireyin bu sürece istekli ve sürekli olarak katılımı ile gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmada ise Roman öğrencilerin eğitim sürecine katılımında ciddi aksaklıklar söz konusu olduğu görülmektedir. Bu nedenle zorunlu eğitim sürecinde devamsız Roman öğrenciler nicelik olarak var olsalar da nitelik olarak potansiyellerini istenilen seviyede ortaya koyamamaktadırlar.

Yapılan görüşmeler incelendiğinde Roman öğrencilerin devamsızlıklarının ailelerinden ve çevresel faktörlerden kaynaklandığını görülmektedir. Aile eğitim sürecinde öğretmen ile birlikte en önemli rolü oynamaktadır. Çünkü aile, çocuğu şekillendiren, okulda öğrenilenlerin devamlılığını sağlayarak kalıcılığını destekleyen en belirleyici unsurdur. Ailenin sahip olduğu kültürel değerler çocuğa birebir aktarılmaktadır. Ailenin çocuğa kazandırdığı davranışlar, yaşam biçimi, değerler, hayata bakış açısı, geleceğe yönelik beklentilerin değiştirilmesi çok zordur. Bu kültürün okul kültürü ya da okulda kazandırılmak istenen kültür ile çatıştığı durumlarda ailenin desteği olmaksızın öğretmenin yapabilecekleri çok sınırlı kalmaktadır. Özellikle Romanlar gibi kendine has, baskın kültürel değerleri olan ve kendi içlerine kapalı toplum olarak yaşayan topluluklarda bu durum daha güç bir hal almaktadır.

Yapılan çalışmada Roman öğrencilerin devamsızlıklarında ailevi sebeplerin belirleyici olduğu ve telafisi çok zor durumlara yol açtığı görülmektedir. Öğrencilerin çalışarak ailelerine yardım etmeleri ya da çalışan anne babanın yerine evdeki diğer kardeşlerine bakmaları onların eğitim sürecine devamlı olarak katılmalarını engellemektedir (İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, 2004; UNICEF, 2012; Agasisti ve Longobardi (2014), Machado, Milcent ve Huguenin (2013) ve Malcom ve diğerleri (2003) tarafından yapılan araştırmalarda da bu çalışmayı destekler nitelikte bulgulara rastlanmaktadır. Çocukların çalışmak zorunda olduğu durumlarda ya da okul devamsızlığı artış göstermekte ya da çocuk okulu bırakabilmektedir. Ayrıca annenin çalışması, çocukların kendi bakımlarını yapamadıkları ya da evdeki sorumluluklarını arttırdığı için devamsızlık oranını arttırmaktadır. Birçok ailenin çocuğunun eğitimini sosyal yaşamın gerisinde tuttuğu anlaşılmaktadır. Aile sosyal yaşamı ön planda tuttuğu için de çocukların beklentileri daha çok sosyal yaşamın devamlılığı üzerine seyretmektedir. Ayrıca genel olarak bakıldığında aileler çocuklarının çeşitli okullara ya da mesleklerle yönlendirilmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Buna karşın Roman ailelerin “anı yaşama” anlayışı nedeniyle çocuklarından herhangi bir beklentileri olmamasına neden olmaktadır. Kendisinden hiçbir şey beklenmeyen çocuk da buna uygun davranarak

geleceğe dair bir beklenti ya da amaç gütmemektedir. Akkan, Deniz ve Ertan (2011) Romanların topluluk normu gereği eğitime değer vermemeleri ve çocuğun okuyor olmasının topluluk içinde bir değer taşımadığı yönündeki düşüncelerinin eğitimden kopuşun temel nedeni olduğunun düşünüldüğünü belirtmekte ve aslında eğitimden kopuşun temel nedeninin yoksulluk olduğuna değinmektedirler.

Bunun yanı sıra çocuklara örnek ya da model olacak kişilerin çevrelerinde bulunmaması bu durumu değiştirilebileceğine dair bilincin oluşmasına engel teşkil etmektedir. Çalışmadaki bu bulgular Mora (1997) tarafından yapılan çalışma ile ortak noktalar barındırmaktadır. Mora'nın (1997) çalışmasında da sosyo-ekonomik olarak iyi şartlar altında büyüyen çocukların sosyo-ekonomik olarak daha zor şartlarda yaşayan çocuklara oranla daha iyi bir eğitim istedikleri belirlenmiştir. Benzer şekilde Mincer (1974) de eğitimi Çünkü çocuklar, iyi bir eğitim aldıklarında daha iyi şartlarda iş bulabileceklerini yaşadıkları çevreden bilmektedirler. Aynı zamanda Romanların özellikle yaz aylarında düzenledikleri eğlenceler öğrencileri dolayısıyla da okul iklimini ve öğretmenleri olumsuz yönde etkilemekte eğitim sürecini sekteye uğratmaktadır. Ayrıca Roman olup bu tür eğlencelere mesafeli davranan ya da erken ayrılanlara uygulanan toplumsal baskı bu olumsuzlukların daha da yaygın hale gelmesine neden olmaktadır.

Bulgularda dikkat çeken diğer bir konu ise bazı öğretmenlerin devamsızlık sorununu ödül-ceza sistemi üzerinden çözmeye çalışmasıdır. Oysaki dikkatle incelendiğinde ortada Romanların ortak bir sorunu olduğu görülmektedir. Bu durumun ceza verilerek çözülmesi bireylerin okula yönelik bakış açısında ya da beklentilerinde hiçbir değişiklik yaratmayacağı gibi ailelerin okula yönelik bakış açısının daha da olumsuz bir hal alabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu noktada vurgulanması gereken okulun bireye ve topluma kazandırabileceklerinin Roman ailelere doğru şekilde aktarılabilmesidir.

Eğitim etkili olabilmesi için süreklilik gerekmektedir. Bir davranışın kazandırılarak yaşama geçirilebilmesi çoğunlukla aşamalık göstermektedir. Bu aşamalardan biri eksik olunca altyapı eksikliği nedeniyle eğitim sürecinden istedik sonuçlar alınamamaktadır. Yapılan çalışmada da sürekli devamsız olan öğrencilerin beklenen şekilde akademik başarılarının düşük olduğu görülmektedir. Akademik başarının düşük olması sadece öğrencileri olumsuz etkilemekle kalmamakta öğretmenleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü öğretmenlere göre ne kadar çabalarlarsa çabalasınlar öğrenciler düzenli olarak okula devam etmedikçe istenilen düzeyde başarı yakalanmayacaktır. Bu durum da öğretmenleri tükenmişliğe sürüklemektedir. Devadoss ve Foltz (1996) ve Malcom ve diğerlerinin (2003) yaptığı çalışmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir. Sürekli devamsız öğrencilerin okul iklimini olumsuz etkilediği, derslerden geri kaldıkları için ilerleyen konularda öğrenme güçlükleri yaşadıkları ve bu durumun öğretmenleri olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin konuyla ilgili farklı çözüm arayışları konuyu göz ardı etmediklerinin önemli bir göstergesidir. Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin okulu, veli ve öğrenci için cazip hale getirmeye çalıştıkları, sorunun kaynağına inemedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin göz ardı ettiği nokta Roman ailelerde eğitime yönelik bakış açısının değişmesinin gerekliliğidir. Bu bakış açısı değişmedikçe okul ne kadar cazip hale gelirse gelsin istenilen sonuçlara ulaşmak güç görünmektedir.

SONUÇ

Yapılan çalışmada Roman öğrencilerin bulunduğu okullarda ciddi boyutlarda devamsızlık sorunu olduğu görülmektedir. Bu durumun öncelikli nedeni ailelerin kültürel öğeleri istedikleri şekilde yorumlayarak yaşamalarıdır. Ailelerin öncelikleri açısından değerlendirildiğinde sosyal yaşantının daha öncelikli olduğu, çocuklarının eğitiminin birçok faktörün gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Ailelerin çocuklarını çeşitli bahanelerle okula göndermedikleri, zaman zaman maddi imkânsızlıkları öne sürdükleri belirlenmiştir. Ancak bu tür sorunlara karşı uygulanan çözümlerin devamsızlık sorununu ortadan kaldıramaması sorununun kaynağının farklı yönde olduğunu bize işaret etmektedir. Ayrıca bu sisteme ayak uydurmayan, okul kültürüne uyum sağlamaya çalışan bireylerin buldukları çevreden baskı görmesi çarpıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra öğrenciler çevrelerinde olumlu bir örnekle karşılaşmadıkları için olumsuz örnekleri taklit etmektedirler. Bu nedenle devamsızlık durumu giderek daha büyük bir sorun haline gelmektedir.

Devamsızlık sorunu sonuçlarını ilk olarak öğrenci başarısında göstermektedir. Devamsız Roman öğrencilerin akademik başarılarının çok düşük olduğu, sınıf seviyelerinin altında olduğu yapılan çalışmada ortaya çıkmıştır. Bu durum da öğretmenleri etkilemekte, öğretmenler bu duruma farklı çözüm önerileri ile yaklaşmakta ancak sorunu ortadan kaldırmaya yetememektedirler. Bu durum öğretmenleri giderek ümitsizliğe sürüklemekte ve mesleklerinden uzaklaştırmaktadır. Ancak bu durum öğretmenleri çözüm arayışından alıkoymamaktadır. Elde edilen bulgularda öğretmenlerin sorunu çözmek için pek çok farklı yöntem denediği görülmektedir. Öğretmenler iyi niyetle sorunu çözmeye çalışsalar da sorunun temeline inemedikleri için başarıya ulaşamamaktadırlar.

ÖNERİLER

Bu çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuç Roman ailelerin eğitim sürecinden olumlu ya da olumsuz hiçbir beklentilerinin olmadığı yönündedir. Bu nedenle çocuklarının eğitim hayatına aktif şekilde destek vermedikleri gibi bu süreçte karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik çalışmaları da görmezden gelmektedirler. Bu nedenle yapılan tüm bu çalışmaların yanı sıra ailelerin eğitime yönelik algılarının değiştirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde öğretmenlerden birinin belirttiği gibi bu çocuklar “*kayıp nesil (Ö1)*” olarak kalmaya mahkûm olacaklardır.

KAYNAK

- Agaku, I. T., Olutola, B. G., Adisa, A. O., Obadan, E. M., & Vardavas, C. I. (2015). Association between unmet dental needs and school absenteeism because of illness or injury among U.S. school children and adolescents aged 6-17 years, 2011-2012. *Preventive Medicine*, 72, 83-88.
- Agasisti, T., & Longobardi, S. (2014). Inequality in education: Can Italian disadvantages students close the gap? *Journal of Behavioral and Experimental Economics* 52, 8-20.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., ve Ertan, M. (2011). Sosyal dışlanmanın Roman halleri. 10.01.2015 tarihinde http://www.spf.boun.edu.tr/content_files/Roman_Kitap_TR.pdf sitesinden alınmıştır.
- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.) Washington, DC: Author.

- Austin, W. A., & Totaro, M. W. (2011). Gender differences in the effects of internet usage on high school absenteeism. *The Journal of Socio Economics*, 40, 192-198.
- Banerjee, R., King, E. M., Orazem, P. F., & Paterno, E. M. (2012). Student and teacher attendance: The role of shared goods in reducing absenteeism. *Economics of Education Review*, 31, 563-574.
- Beegle, K., Dehejia, R., & Gatti, R. (2004). Why should we care about child labor? The education, labor market and health consequences of child labor. National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Bonilla, S., Kehl, S., Kwong, K. Y. C., Morphew, T., Kachru, R., & Jones, C. A. (2005). School absenteeism in children with asthma in a Los Angeles inner city school. *J Pediatr*, 147(6), 802-806.
- Burton, C. M., Marshal, M. P., Chisolm, D. J., Sucato, G. S., & Friedman, M. S. (2013). Sexual minority-related victimization as a mediator of mental health disparities in sexual minority youth: A longitudinal analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(3), 394-402.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları araştırma deseni. (Çev. Ed. Demir, S. B.). Ankara: Eğiten Kitap. (Özgün çalışma 2009).
- Devadoss, S., & Foltz, J. (1996). Evaluation of factors influencing student class attendance and performance. *American Journal of Agricultural Economics*, 78 (3), 499-507.
- Egger, H. L., Costello, E. J., & Angold, A. (2003). School refusal and psychiatric disorders: A community study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42, 797-807.
- Houghton, F., Gleeson, M., & Kelleher, K. (2003). The use of primary/national school absenteeism as a proxy retrospective child health status measure in environmental pollution investigation. *Public Health*, 117, 417-423.
- İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu. (2004). Üçüncü Türkiye raporu. 20.02.2015 tarihinde <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/turkey/TUR-CBC-IV-2011-005-TUR.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Kearney, C. A. (2004). Absenteeism. T. S. Watson & C.H. Skinner (Ed.), *Encyclopedia of school psychology* (ss. 1-2). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28, 451-471.
- King, N., & Bernstein, G. (2001). School refusal in children and adolescents: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 37, 395-403.
- Lovejoy, O.R. (1923). Child labour and education. *Journal of Education*, 97(24), 656-659.
- Machado, D. C., Milcent, C., & Huguenin, J. (2013). School absenteeism, work and health among Brazilian children: Full information versus limited information model. *Economia*, 14, 46-60.
- Malcolm, H., Wilson, V., Davidson, J., & Kirk, S. (2003). Absence from School: A Study of its causes and effects in seven LEAs. The SCRE centre, University of Glasgow, department for education and skills, Research Report: 424.
- Martinez, E. A. et all. (2014). The impact of common infections on school absenteeism during an academic year. *American Journal of Infection Control*, 42, 632-637.
- McCray, E. D. (2006). It's 10 a.m.: Do you know where your children are? The persisting issue of school truancy. *Intervention in School and Clinic*, 42, 30-33.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma. Desen ve uygulama için bir rehber. (Çev. Ed. Turan, S.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Özgün Çalışma 2009).
- Mincer, J. A. (1974). Schooling, Experience and Earnings. National Bureau of Economic Research, NBER Books.

- Murphy, K. M., & Welch, F. (1989) Wage premiums for college graduates: Recent growth and possible explanations. *Educational Researcher*, 18, 17-26.
- Nandrup-Bus, I. (2009). Mandatory handwashing in elementary schools reduces absenteeism due to infectious illness among pupils: A pilot intervention study. *Association for Professionals in Infection Control and Epidemiology*, 37, 820-826.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (Çev. Ed. Bütün, M. Ve Demir, S. B.). Ankara: Pegem Akademi. (Özgün Çalışma 2002).
- Stevens, P., & Weale, M. (2003). Education and Economic Growth. National Institute of Economic and Social Research, discussion papers, No: 221.
- UNICEF (2012). Okul dışındaki çocuklar küresel girişimi Türkiye ülke raporu. 15.02.2015 tarihinde <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/turkey-oosci-report-2012-tk.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Tıpkı Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorc, C., O'Reillu, A. L. R., Matone, M., Long, J., Watts, C. L., & Rubin, D. (2013). The relationship of placement experience to school absenteeism and changing schools in young, school-aged children in foster care. *Children and Youth Services Review*, 35, 826-833. *Araştırma Tipi: Orijinal araştırma*